

NAŠI JUBILANTI

Prof. dr. MILOVAN GAVAZZI — SEDEMESELETNIK

Vilko Novak

Slovenski etnologi imamo še posebne vzroke, da se hvaležno spomnimo življenjskega praznika najuglednejšega jugoslovanskega etnologa — univ. profesorja dr. Milovana **Gavazzija**. Saj ga vežejo s Slovenijo od nekdanje tesne vezi, ker je v času, ko je bil njegov pokojni oče prvi profesor geografije na ljubljanski univerzi (1919—1927), stalno obiskoval Ljubljano. To priložnost je uporabil za učenje slovenščine in študij naše strokovne literature; to je prvi pregledno obravnaval (**Razvoj i sadašnje stanje etnografije u Jugoslaviji**, Lud słowiański 1930). Mnogim od nas je desetletja pomagal z nasveti in tudi sicer, bil nam je s svojim delom vzornik in pobudnik. V posebno tesnih stikih pa je z našo etnološko katedro, na kateri je večkrat predaval in z vso skrbjo zasledoval njen razvoj. Lahko rečemo, da nam jo je pred njeno ustanovitvijo in še potem prav on nadomeščal. Končno je tudi stalni sodelavec našega časopisa, piše pa o naši ljudski kulturi tudi drugod.

Milovan **Gavazzi** je bil rojen 18. III. 1895 v Gospiću. Po študiju slavistike, filozofije in nemščine v Zagrebu ter etnologije v Pragi je bil nekaj časa srednješolski profesor, sodelavec, nato pa kustos (1923—1927) Etnografskega muzeja v Zagrebu; temu je bil pozneje tudi nekaj časa ravnatelj. Ko se je tako dodobra seznanil tudi z živo hrvaško ljudsko kulturo in z muzejskim delom, je 1927 postal profesor za etnologijo na filozofski fakulteti v Zagrebu. Tu je vodil etnološki seminar, pozneje odsek in nanovo ustanovljeni Etnološki zavod 37 let, predava pa še danes. Vzgojil je številne dobre učence, ki delujejo v muzejih in drugih ustanovah ter po njegovem vzgledu poglobljajo raziskovanje hrvaške ljudske kulture. Delo v teh ustanovah z začetki etnološke kartografije pri Hrvatih in Južnih Slovanih vobče, z ustanovitvijo arhiva, foto- in diateke itd. je poglavje zase. Ne smemo pozabiti tudi njegovega uredniškega dela (Omladina, Nastavni vjesnik, Etnološka građa i istraživanja, etnološki prispevki v Enciklopediji Jugoslavije itd.), njegovega sodelovanja v odborih mednarodnih strokovnih organizacij, njegovega dela za etnološki film, dolgoletnega predsedništva v Etnološkem društvu Jugoslavije, pri katerem je tudi glavni urednik Etnološkega pregleda in Etnološke biblioteke.

Začetki znanstvenega dela Milovana **Gavazzija** so povezani z njegovim slavističnim študijem in z njegovo muzikološko izobrazbo. Zato obravnavajo njegovi prvi spisi ljudsko pesem in glasbo. Muzejsko delo ga kmalu privede k študiju hrvaške snovne kulture, pri tem pa ga je že te-

daj posebej mikalo predenje in tkanje, kar raziskuje še danes. Čeprav je bilo do Gavazzijevega nastopa na Hrvatskem zbranega predvsem po zaslugi A. Radića dokaj gradiva v ZNŽO in drugod ter so raziskovali že nekatera vprašanja družbene in duhovne kulture, je njegovo delo pričelo novo razdobje tako s pritegnitvijo snovne kulture, kakor tudi primerjalne metode, drugega južnoslovanskega in slovanskega gradiva, pa tudi z zgodovinsko poglobitvijo obravnavanih problemov. Te svoje široke poglede je uveljavil v vrsti analitično-sintetičnih študij, v katerih je prikazal sestav hrvaške ljudske kulture, razne plasti v njej, ki jih je ustvaril zgodovinski razvoj z lego dežele; dalje povezanost hrvaškega etnikuma prek kulturnih območij s sosednimi narodi in kulturnimi območji. Te razprave, ki jim je izhodišče **Kulturna analiza etnografije Hrvata** (Narodna starina 1928), je avtor stalno dopolnjeval (do zadnje redakcije v Enciklopediji Jugoslavije 4, geslo: **Hrvati** — Etnografija) in jih objavljaj tudi v tujini, tako da so v strokovnem svetu pomemben vir spoznavanja velikega dela južnoslovanske ljudske kulture. Razširil jih je tudi na ves Balkan (od objave v Hrvatski enciklopediji pod geslom Balkansko poluostrvo do nemških spisov **Das Kulturerbe der Südslaven im Lichte der Völkerkunde**, *Die Welt der Slaven* 1956; **Die kulturgeographische Gliederung Südosteuropas**, *Südostforschungen* 1956; **Die Kulturzonen Südosteuropas**, *Südosteuropa-Jahrbuch* 1957).

Kratko poljudno sintezo (ustrezno namenom založbe) je pričel M. Gavazzi objavljati z delom **Pregled etnografije Hrvata I** (1940), ki je zaradi vojske ostal nedokončan, a budi v nas vseh stalno upanje in prepričanje, da ga bo avtor nadomestil z velikim priročnikom, ki ga pričakuje od njega tudi tujina. Razen poljudnega spisa **Godina dana hrvatskih narodnih običaja I-II** (1940) je prof. Gavazzi napisal še vrsto študij o posameznih hrvaških temah, kot so zadruga, pobratimstvo in posestrimstvo, pogreb na saneh, lončarstvo, glasbila, počivala itd. (Bibliografijo — čeprav nepopolno — del M. G. glej v Etnološkem pregledu 6-7.) Sem sodi tudi knjiga **Hrvatska narodna umjetnost** (1944).

Že zelo zgodaj je prof. Gavazzi primerjal hrvaške kulturne pojave in oblike z ostalimi južnoslovanskimi, npr. v oznaki ljudske glasbe pri Južnih Slovanih (Lud słowianski 1932), o sator-formuli (Narodna starina 1924), v preglednih študijah **Narodna likovna umjetnost in Narodni običaji** (Enc. Jugoslavije 6). Poseben pomen pa imajo s tega področja zajete študije — poleg že omenjenih, katere se nanašajo na ves Balkan —, ki n drobno obravnavajo zvezo hrvaškega ali južnoslovanskega ozemlja s posameznimi kulturnimi območji. Take so npr. madžarski pisana o kulturnih tokovih v Panoniji (v peštanski Ethnographiji 1947), o stikih med vzhodnoalpskim območjem in hrvaško ljudsko kulturo (Alpes Orientales I in II) o kulturnem vozlišču na ozemlju Gorskega Kotarja in Kočevskega (Zeitschrift für Balkanologie 1963) in več nadrobnihi spisov npr. o počivalih, megalitih itd.

Že začetki raziskovanja hrvaške ljudske kulture so privedli prof. Gavazzija do spoznanja, da le-to ni mogoče brez poznavanja prvotne slovan-

ske kulture. Ker pa tudi ta ni dovolj raziskana, se je lotil z vso svojo lingvistično natančnostjo in s poznavanjem gradiva pri vseh Slovanih nekaterih tém iz stare slovanske kulture. To področje je ostalo vse življenje eno glavnih v avtorjevem delu, tako da je na njem nadrobno osvetlil nekatera vprašanja v razpravah, ki so med temeljnimi v slovanski etnologiji: **Slovenske mjere za predivo i tkivo prema seksagezimalnom sistemu** (Slavia 1925), **Praslavenski tkalački stan i tkalačka daštica** (ZNŽO XXVI), **Praslavenski prilozi i problemi** (o tipu psl. preslice, Lud słowiański 1929), **Beiträge zur altslavischen Kulturkunde** (Zeitschrift für slav. Philologie 1954), **Zapadnopanonski slavenski pojas u davnini** (Etnografia polska 1960). Dognanja le-teh in drugih študij je M. Gavazzi strnil ter razširil obenem v knjižici **Sudbina stare slavenske baštine kod Južnih Slavena** (1959), ki je priročnik za našega etnologa.

Ustavili smo se le ob nekaterih slavljencevih delih in pokazali glavne smeri njegovega znanstvenega dela, ki mora biti vselej razgledišče, vodilo in temelj tudi našemu delu. Profesorju Milovanu Gavazziju pa voščimo vso srečo ob njegovem prazniku z željo, da bi še dolgo tako zdrav mogel nadaljevati svoje delo!

ZUSAMMENFASSUNG

PROF. DR. MILOVAN GAVAZZI — SIEBZIG JAHRE

Der Repräsentant der Ethnologie in Jugoslawien, Professor Dr. Milovan Gavazzi, ist am 18. III. 1895 in Gospić (Kroatien) geboren. Nach slawistischen und ethnologischen Studien in Zagreb und Prag (bei Lubor Niederle) war er zuerst kürzere Zeit als Mittelschullehrer und dann als Kustos im Ethnographischen Museum in Zagreb tätig. Von 1927 bis 1966 wirkte er als Professor der Ethnologie an der philosophischen Fakultät in Zagreb.

Den ersten Bereich seiner wissenschaftlichen Tätigkeit bildet die kroatische Volkskultur. Neben kleineren Studien über die Zadruga, Wahlbruderschaft, Keramik, Volksmusik u. a., schrieb er mehrere Abhandlungen über den Aufbau der kroatischen Volkskultur (so in Baessler-Archiv für Völkerkunde 1937; es sei auf die Bibliographie der Tätigkeit von M. G. im Etnološki pregled 6, Beograd 1965 hingewiesen), eine populäre Übersicht der Ethnographie der Kroaten I (1940), ein Werk über Jahresbräuche u. ein Buch über die kroatische Volkskunst (1940).

Der zweite Forschungsbereich von M. Gavazzi ist das ganze südslawische, bzw. südosteuropäische Gebiet. Seine Studien über die Kulturzonen und das Kulturerbe in der Volkskultur dehnte er auf die ganze Balkanhalbinsel aus (auch deutsch in Südostforschungen 1956, im Südosteuropa-Jahrbuch 1957, in Welt der Slaven 1956), gab eine Charakteristik der Volksmusik bei den Südslawen, ihrer Gebräuche u. Volkskunst (in Enciklopedija Jugoslavije 6); schrieb über ostalpine Kultureinflüsse, über die Kulturströmungen im pannonischen Raume, über megalithische Kulturelemente usw.

Studien dieser Art führten M. G. zu altslawischen Quellen der heutigen slawischen Volkskulturen und es gelang ihm in manchen Bereichen, frühere diesbezügliche Untersuchungen zu vertiefen. Seine grundlegenden Abhandlungen in dieser Richtung sind: Slawische Mase für Gespinst und Gewebe nach dem sexagesimalen System (Slavia 1925), Der altslawische Webstuhl und das Webbrettchen (Zbornik za narodni život i običaje J. S. XXVI), Altslawische Beiträge und Probleme (über den Typus des altslaw. Spinnrockens, Lud slowianski 1929), Beiträge zur altslaw. Kulturkunde (ZfslPh 1954), Der westpannische slawische Bereich im Altertum (Etnografija polska 1960) und eine Synthese: Sudbina stare slavenske baštine kod Južnih Slavena (Schicksal des altslaw Erbes bei den Südslawen, Beograd 1929).